

A MAGYAR GYERMEK-
TANULMÁNYI TÁRSASÁG
KÖZLÖNYE.

A GYERMEK

KIADJA:
◻ AZ ORSZÁGOS ◻
GYERMEKVÉDŐ LIGA

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként legalább egy ívnyi terjedelemben

Gróf Teleki Sándor, Babarczy Schwartzer Ottó,
Bárczy István dr. és Náray-Szabó Sándor
elnökök közreműködésével szerkesztik:

Nagy László
felelős szerkesztő,

Berkes János, Grósz Gyula dr., Pekár
Károly dr. és Ranschburg Pál dr.
szerkesztő bizottsági tagok.

Gyermekek verseiről.

Írta: **Gonda Irén** polgári iskolai tanítónő Budapestről.

Mikor megszólal az óra végét jelző csengő, egyszerre megszűnik a kötelező figyelem nyomása, minden gyermek felveszi természetes arckifejezését és mosolygását. Betesszük a könyvet és egy-két percig csevegünk. A gyermekek önkénytelenül közelebb húzódnak, körülveszik asztalomat és megtárgyaljuk az ő kis világuk oly nagy tetsző eseményeit. Az ősszel nagy ujságot mondott egy kis tanítványom. „Nagysága kérem, a Bözsi verset írt!” Bözsi hosszas kérlelés után ideadta a verset. Elolvastam. A vers szép volt, megdicsértem. És másnap az osztály fele verssel a kezében jelent meg. Hamar felfedeződtek a plagizált vagy papával íratott műremekek, de négy gyerek azóta állandóan átadja műveit.

Had szóljunk róluk egy-két szót; hiszen nem éreztelen megtudnunk, hogy miután 4—5 éven át tanítottunk a gyermekeknek verseket, mi vált öntudatossá lelkükben a vers különös alakjából, ritmusból, rímeiből, szóval a költeményeknek a prózától eltérő jellegzetes sajátjaiból. Mi az, amit az éveken át tartó verstanulás után annyira felfogott, hogy a mi külön rávezető magyarázatunk nélkül (hiszen I. polgáriig szó sincs verstanról) öntudatossá vált előtte.

Minderről akkor győződhetünk meg legjobban, ha a saját alkotásaikat megvizsgáljuk Természetesen, nem lehet úgy következtetnünk, hogy csak az a gyermek vette észre, hogy a vers alapkelléke a ritmus és a rím, amelyeknek művében tökéletesek ezek a kellékek, mert hiszen lehetséges, hogy tudja, de nem tudja megcsinálni. Hallgassuk meg tehát legelső sorban az ő saját véleményüket a versről.

Megkérdeztem az egyiket (B. E.), hogyan szokta írni a verseit? „Hát — ugymond — valami eszembe jut s akkor azt leírom.” „Folytatólagosan teleírja a sorokat?” „Nem. Rövidebb-hosszabb sorokba, ahogy jön. Aztán elolvasom s ha nem rímel, kijavítom.” (Ez a megjegyzés roppant meglepett, mert alig egy-két versében van valami kevés rím). „Hát mikor rímel a vers?” „Amikor úgy jól lehet kimondani, mikor jól lehet kiejteni, mikor úgy jól hangzik az egész.” „A sorok végére nem szokott hasonló hangzású szavakat tenni?” „Nem.” „Emlékszik, hogy sok gyerek így pattogatja a verset mikor szaval:

Azt a völgyet, | azt a bércet
Sohasem feledhetem.

Maga sohasem szokta így olvasni a saját verseit?” A gyermek sértődötten s kissé kicsinylő mosolygással felelt: „Nem, én sohasem szoktam így olvasni a verseimet.” „És ha nem írná rövid sorokba, hanem folytatólagosan megtöltve a sorokat, akkor nem lenne vers?” „Nem, az akkor elbeszélés lenne.”

A másik (M. O.) elmesélte, hogy neki nagyon sok dolgot ad, míg egyet megír. „Megírom és sokszor öt délután újra írom, amíg jó.” „Mikor látja, hogy jó?” „Amikor jól hangzik, pl. mikor két sorban egyforma sok magánhangzó van.” (De azért versei ilyenek:

„Arra megy egy kis fiu
S kérdi tőle:
Mi a neved?
A kis leány arca elhalványult
Az ijedtségtől.”

„De hiszen sokszor előfordul a verseiben, hogy nem egyforma hosszúak a sorok?” „Némelykor nem tudom megcsinálni s akkor hagyom.” (Ránk nézve különben is nem a megvalósítás, hanem maga a törekvés a fontos.) „Aztán arra is szoktam néha vigyázni, hogy ha az egyik sor végén az van: — „rá”, akkor a másik is úgy végződjék.” A ritmusról ő sem sejt semmit.

A harmadik kis leány (K. J.), akinek versei egészen jól rímelnék, egész határozottan állította, hogy ritmusnak (ő nem így nevezte) nem kell lenni a versben. És végre a negyedik, a kis Bajza Bözsi, kinek versei legtöbbször meglepően jó ütembeosztásúak, szintén azt mondja, hogy csak a szótagot számolja és a rímet keresi. A pattogó ütem megvalósítása sohasem jutott eszébe. Ebből csak az látszik, hogy igazán van tehetsége, mert öntudatlanul helyeset alkot, mint ő maga mondja: a rímek is egész önkénytelenül és gyorsan jutnak eszébe.

A gyermekek saját vallomásaiból és versikéiből természetesen általános következtetéseket nem vonhatunk le minden szempontot illetően, mert fel-

fogásuk és verseik is különbözök a tartalmat, verssorokat és rímeket illetőleg.

A négy gyermek közül tehát, kiknek verseit ősz óta olvasgatom, egy csak annyit fogott fel a versből, hogy az rövid sorokból áll s minden verssort nagy kezdőbetűvel írunk. Tehát tisztán csak a legszembeötlőbb alaki részét. Ezt ismételtén tanulta az iskolában s ezen kívül semmit sem vett észre. A legcsekélyebb igyekezetet sem látjuk verseiben a ritmus megvalósítására, dacára, hogy mikor szaval, pattog az ütem és a rím előadásában. Versikéi tehát ilyenek:

„Nyáron hajnalba
Találjuk a virágon
A harmatcseppet.“

Ugyanez a kis leány írta azonban a következő verset is.

„Édes anyám	Lánya vagyok
Bejöttem én	Parancsoljon
Miért hívott engem	Bármit teszek kérem.“

Ebbe a versbe mi bele tudjuk érezni a ritmust, sőt a 3. és 6. sorok rímelését is, de tekintve az előbbihez hasonló számos kis művét és kifejezett véleményét, hajlandó vagyok inkább azt hinni, hogy ennek a kis versnek tökéletességeit csak a véletlen vagy az ő ösztöne adta, az egész rövid sorok és a természetes beszélgetésnek akaratlanul így összekerült szavai; az emlékében levő ritmus önkénytelenül tört ki e pár rövid sorban; megvalósításukra nem öntudatosan törekedett, mert akkor többi verseiben is láthatnók némi nyomát.

A második már számolja a szótagokat, tehát észrevette, hogy a vers sorai körülbelül egyforma hosszúak. A rímről csak sejt valamit. A harmadik egészen jó rímeket talál. Az ütembeosztás szükségességét azonban mind mellőzi, sőt határozottan tagadja.

Jól emlékszem, hogy mikor 11–12 éves koromban osztályom költőnője voltam s egyre-másra gyártottam a verseket, mindig szigorú voltam a rímek kikeresésében és órák hosszat zongoráztam ujjaimmal az asztalon, hogy kiszámoljam az egyforma szótagszámot, de sohasem igyekeztem az ütemes beosztásra. Emlékszem, hogy néha valami fájdalmas bántó érzés vett rajtam erőt egy-egy pillanatra, hogy az én verseim mégsem hangzanak oly jól, mint Petőfié vagy Vörösmartyé, de sohasem jutott eszembe, hogy ennek oka a ritmus hiánya.

Honnan ered a ritmusnak ez az észre nem vevése, sőt azt mondhatnám: megvetése, mikor határozottan minden gyermek ösztönszerűleg ezt élvezni legjobban a versből kisdéd korától fogva?! Hiszen régi dolog az, hogy a még beszélni alig tudó gyermek füleit is kellemesen érinti a vers ütemének egyenletes zenéje s ha semmit sem ért is a versből,

a hangsúly váltakozása fülében marad. Ezt mutatja Nagy László igazgató azon megfigyelése is, hogy a ritmust erősen pattogtató nagyobb fiucska szavalata után hirtelen előugrik a még beszélni most tanuló két éves kis leány és így szavalt:

„Enyenyenye|enyenye,
Enyenyenye|enyenye.“

És a bátyja szavalatának ütemét egészen híven utánozta.

Még a negyedik polgárban is küzdünk a szavalatok tanításánál a ritmus túlságos pattogtatása ellen. Minden arra mutat, hogy a vers lényegéből a ritmus megy leginkább a gyermek fülébe, emlékezetébe, mondhatnók: a vérébe. Még velünk, felnőttekkel is gyakran megesik, hogy egy versnek egy-két szava végleg kipottyan az emlékezetünkéből, de a hiányzó szavak ritmusa folyton az eszünkben jár. Ujrakezdjük a sorokat és megint újra, addig, míg végre a szavak fülünkbe csengő zenéjéről eszünkbe jutnak maguk az elfelejtett szavak. A ritmus beleolvad a vérünk lüktetésébe s három éves korunktól fogva a versnek ezt a különös sajátságát érezzük legjobban. *Érezzük.* És mégsem veszünk tudomást róla.

Meghallgatva a kis költők vallomásait és elolvasva verseiket, arra az eredményre jutunk, hogy ők nemcsak hogy nem vették észre, hogy a prózát pattogtatni nem lehet, hogy nincs vers ütem nélkül és hogy épen ez a legszebb és legértékesebb a versben, hanem az ütemet határozottan hibának tartják, még pedig a saját hibájuknak, azt hiszik, hogy azt csak ők viszik bele a versbe szavalat közben, hogy azt csak ők rontják a versen.

Hogy ők ezt a vélelményt szerezték maguknak, abban a tanítás a hibás, mert éppen a tanító üldözi, tiltja a ritmus hangsúlyozását s így ő hiteti el a gyermekekkel, hogy a ritmus nem szép s hogy az csak a szavaló hibája. Addig-addig, amíg sikerül teljesen kiirtani a gyermekből a szavak zenéjében való gyönyörűségét. Mennyi tanulás, hány évi szellemi fejlődés, a verstan teljes megértése szükséges, amíg megint élvezni tudjuk az ilyen sorok pattogó ütemét:

„Ott, ahol én | nevelkedtem,
Egy dombról egy | patak folyt.
Hányszor ott nem | estvéledtem,
Éltem akkor | boldog volt.“

Vagy élvezhetjük a görög ritmus zenéjének örökszépségű példáit:

„Régi dicsőségünk, hol késel az égi homályban?“ Miért ne engednők, hogy a gyermek a saját és a mi gyönyörűségünkre ütemesen ejtse ki a szavakat? Van-e jobb bizonyága a vers tökéletességének s a gyermek zenei érzékének az ilyen ütemhangsúlyozó szavalatnál? Miért kelljen a gyermeknek

szégyelnie magát amiatt, hogy ő megérezte a vers lüktetését? Nagyon ráérnénk a felsőbb osztályokban, vagy a polgáriban figyelmeztetni a gyermeket — a versnek ütemhangzatos előadása után — arra, hogy bár nagyon szép a szavak ütemes váltakozása, igyekezzék a verset értelme szerint hangsúlyozni.

De térjünk vissza a gyermekek verseihez. A ritmust önkénytelenül megvalósító kis Bajza Bözsi mindig alexandrinusokban ír; természetes, ez a legkényelmesebb, legszélesebb verssor. Megpróbálkozott egyszer az ősi nyolcassal, de azt nem tudja egy egész versen át keresztülvinni. Ha két sorra oszt egy-egy alexandrinust, akkor a rímelhelyezése: x a x a.

„Ez a kis | Jenőke x
Az én jó | testvérem, a
Ezt a kis | Jenőkét x
Szívemből | szeretem.“ a

Ha 12 szótagot vesz egy sorba, akkor a rímelhelyezés páros: a a b b.

„S fölemeli lágyan a nehéz beteget a
Mire jön a hajnal, eléri az eget.“ a
Egyik versében ez a rímelhelyezés:

x a x a b b. A rímelhelyezés itt a gondolati tartalommal összefügg. A vers megérdemli a közlést:

Karácsonyra.

Angyalok szállanak x
Le a menny boltjáról, a
Csillog a sok gyertya x
A karácsonyfákon. a
„Szálljátok le, szálljátok b
A földre jó angyalok.“ b

Öröm s boldogság ül
Mostan minden arcon,
Az angyalkát lesik
Most minden ablakon.
„Karácsonyfát hozzatok
A földre jó angyalok.“

A boldogtalanok
Ők egész mást várnak
Az angyalok nekik
Egész mást hozzanak.
„Boldogságot hozzatok
A földre jó angyalok.“

Az első négy sorban leírja az emberek váromlását s utána két sorban ő maga szól az angyalokhoz. Ebben a két sorban még a szótagszám is más, mint az előző négyben. Maga a költemény gondolata is érdekes, meglepően mély egy 10 éves gyermek lelkéből. De erről majd a versek tartalmának tárgyalásakor.

A 4 gyermek közül még csak egy (K. I.) ír rímes verseket. Az ő versei úgyszólván rímeikben élnek, 2—3 tagú rímeket használ, természetesen a régi krónikásokra emlékeztető lapos, unalmas rímeket:

„Sok jó vendégek látogatják,
Szép ajándékukat osztogatják.“

Mindig, mindenütt páros rím, még ha a sokat számított szótagszám megkétszereződik, még ha az értelem megszenved is.

„A borból is kiveszik részüket
Pálinkában az eszüket.“

Vagy:

„A falusi asszonyok közönyösek.
A városi asszonyok sleppesek“

Mintha az Árpádok kóbor krónikásainak szel-
leme támadt volna fel ebben a kis lányban. Nemcsak a monoton sorok és rímek, hanem verseinek tartalma is az a zsáner: a napi és iskolai események bőbeszédű, száraz leírása. Tanévet, szünidőt, intőt, ötöst, bizonyítványt, vizsgát, tanfelügyelőt, majd a farsangot, falusi életet, fonókat, mindent megénekel; sohasem lírai és sosem mond mesét, mindig leír és elmélkedik. Egy-egy gondolatot rendesen befejez egy sorban, vagy pedig páros rímű két sorban. Szeret a második sorban párhuzamot vagy ellentétet állítani az elsőhöz. Nincsenek mély gondolatai — sem finom, sem erős érzelmei, inkább nézeget. A szemlélődő megfigyelő természete vitte az ilyen költészetre, mit „Falun“ című verse élénken illusztrált.

Falun

A falusi élet szép vidám élet
A városi élettől szép vidáman eltérhet
A falusi asszonyok közönyösek
A városi asszonyok sleppesek.
Falun az utcáról kell hordani a vizet,
De városokban sokkal kényelmesebbek.
Falun az öreg emberek a kályha mellé ülnek,
Míg városban sétálni mennek.
A falusi gyermekek élénkek
Ha Budapestre eljönnek.
Nagyon csodálják a hidakat
És minden más anyagokat.
Mikor már mindent jól átnéztek
A szülők hazaviszik szépen.

Gyakran a kifejezései is emékeztetnek krónikásainkra, ilyen kitételei vannak:

„De ha aztán sok az ötös,
Nagyon nehéz az üstökös.“

Vagy:

„Az orsó pörög szélvészre.“

Evvel a kis krónikással teljesen ellentétes a kis

B. E. Mig az előbbi csak látta és minden fantázia nélkül befogadta a benyomásokat, addig az utóbbi élénk képet fűz össze, képzelődik s fantáziaképeit közvetlenül, szinte balladaszerűen mondja el. Egy a közös vonás mindannyiuk költészetében, hogy azt és úgy írnak, ami és ahogyan lelküket foglalkoztatja. Beszéljen a kis B. E. verse maga.

A nyúl.

Hej, az éjjel mit álmodtam
Három hosszú fülű nyúlal találkoztam
Egyszerre a lábukra álltak
Oldalukon volt a teli tarisznya
Telített teli piros tojással.
Beszélni kezdtek.
Bizonyára arról beszéltek
Hova vigyék a tojást?
Elkezdtek futni
Néztem, hogy hova futnak vele
Hát látom, hogy a mi házukba futnak
Egyenesen a szobába az ablakhoz
A függöny mögé.
A testvérem és én kerestük
De nem találtuk.

Ez a gyermek nem mesél, pedig elmond valamit; valamit, ami az ő fantáziájában tényleg megtörtént, amit ő lelkileg átélt, amit szinte izgatottan ír le. Csupa líra ez a kis vers. Nemcsak ez, hanem a többiek versei is mind, kivéve a Bajza Bözsi egészen jól megszerkesztett kis történetkeit.

Tudjuk, hogy a gyermeket leginkább csak a mesét tartalmazó költemények érdeklik, de ha ő maga ír, csak saját gondolatait, érzelmeit, fantáziaképeit tolmácsolja. Hanem egy-egy érdekesebb költemény vagy sokszor egy pár jól csengő vagy erőteljes sor nagy hatással van rá. Ezeket ő maga belefűzi versébe, sokszor magát a költeményt önállóan feldolgozza. Tanultuk együtt Petőfi „Arany Lacinak” című versét, s legközelebb B. E. ilyen sorokkal kezdi kis művét: „Kari te, Hallod-e, Eredj be! Hogyha mondom, Eredj be.”

M. O. pedig „A megfagyott gyermek”-et írta újra, többször használva az eredeti költemény szavait s hiába magyaráztam neki, hogy ezt nem ő találta ki, ő megmaradt amellett, hogy ezt ő írta egészen egyedül. Sokszor előfordul, hogy egypár szépen csengő szót, melyet valahol olvasott, belefűz a versébe, még ha értelme nincs is, csak hangulatos legyen. Pl.:

„A szívemet nagy bú nyomja
S kimegyek a sírhalomra.
Könnyeimmel öntözöm
Rég várt kedves sírhalom.”

Vagy:

„Csak ő énekelt.
A fészek melyet búsan
S szomorúan,
Hogy hívja fiait vissza
Várta, várta őket
De ha nem jöttek
Egyedül kell lennie
A fészek melyet,
Egyszerre csak szárnycsapást” stb.

Tudjuk, hogy a 10—15 éves gyermekek nagyon szeretik a szentimentális verseket. Előfordult, hogy megszavaztattam az I. polg. osztályt, hogy mit tanuljunk inkább: „A megfagyott gyermek” vagy az „Ányám tyúkja” című verset. A gyermekek $\frac{3}{4}$ része „A megfagyott gyermek”-re szavazott. Nos hát ez a kis M. O. a típusa a szentimentális gyermeknek. Ismételtén ír az édes anyja sírjáról, az ő árvaságáról és nagy bánatáról, pedig él az anyja s a legjobb egészségnek örvend. A teremtés elhagyottjai, üldözöttjei, nyomorékjai, az árva gyermek, a párját vesztett madár, a bujdosó, a rút leány stb., ezek a témái; sehol semmi derű, semmi mosoly. Verseinek legjobb elnevezése ez: helyzetdalok. És pedig micsoda helyzetdalok! Panaszos, kesergő, nyafogó érzelmek szószólói, olyan érzelmekéi, amelyeket minden erőnkkel igyekeznünk kell kiirtani a gyermek lelkéből s amelyeket a gyermek legtöbbszörre nagy gyönyörűséggel szenved és rontja vele a saját és a többiek erőteljes, természetes életkedvét.

Éppen azért, mert annyira hajlandók a gyermekek az ilyen melancholikus hangulatok szenvedésére, nem kellene szentimentális versek tanításával alkalmat adni ezen érzelmösség fejlődésére. Vidám, életkedvvel telt, lelkesítő, tehát nem az akaratra bénító hatású költemények kellenek nekünk. Valósággal bűnbánatot érzek, mikor kénytelen vagyok a gyermekeknek valami szomorút tanítani. Mikor az egész osztály arcáról ellopom a mosolyt. Lehet gyöngéd érzelmeket fejleszteni elkedvetlenítés nélkül s nem kellene kényszeríteni a gyermekeket, hogy felnőttek elkeseredett vagy filozofáló hangulatába ringassák bele magukat csak azért, mert a tanítónak tetszik — vagy mert általánosan szépnek van elfogadva egy-egy költemény.

Csak végig kell hallgatni, amint a „Hazámhoz” vagy „A szegény asszony könyve” vagy „Mikes” című verseket 8—10 éves gyermekek végig affektálják — vagy, amelyik erre nem képes: végignyögi — s hamar tisztában lehetünk avval, hogy hibát követünk el a vers tanításával. Kevés az életöröm a 20-ik század társadalmában és pedig különösen abban a rétegében, melynek gyermekei iskoláink zömét alkotják; de lehet rajta segíteni.

Itt van a kis Bajza Bözsike, aki eleinte szomo-

rúbbnál-szomorúbb verseket írt, míg végre sok vidám költemény elolvastatásával és tréfával sikerült őt felvidítani, úgyhogy egymásután kerültek elő tollából a jókedvű, pajkos versek. A legelső versét, melyet novemberben, tehát 10 éves és 6 hónapos korában írt, közlöm. A leírás elevensége, a gondolat mélysége, a mennyországról való képzele érdekessé teszik. Eredeti, hogy a gyermek izraelita, de a mennyországot karácsonyfa és Jézuska nélkül nem tudja elképzelni.

A beteg.

Éjnek éjszakáján, mikor a hold fénylik,
Egy beteg sóhaja száll a magas égi.
Arca fehér, közepén piros volt
És most? halovány sápadt folt.

Szemeit kék karika veszi körül,
Im közel a halál, a halálnak örül.
Megjön nemsokára fehérszárnyú angyal
„Ki jön innen velem?“ kezdi csengő hanggal.

S fölemeli lágyan a nehéz beteget,
Mire jön a hajnal, eléri az eget.
Kitáru előttük menyország kapuja
És odafenn mi van? Angyalok csapata.

Mindenik homlokán ragyog egy-egy csillag,
Egy nagy karácsonyfán serényen dolgoznak
Jön a kis Jézuska, fölemeli szépen
És elviszi annak, ki imádkozik szépen.

Ó, ott minden szép, boldog ki feljuthat,
De nincs ki találjon felvezető utat.

Ő maga is beteg volt, mikor ezt írta s mint mondja: szomorú volt és mindig a halálra gondolt. Pedig csak egy kis torokgyulladás volt, ami 2—3 nap alatt elmúlt. Ilyen erőtlén, könnyen kétségbeeső a mai gyermekek legnagyobb része, ilyenekből lesznek az első csalódásnál az öngyilkosok. Mint már a „Karácsonykor“ című verséből is láttuk, mindig, mindennek az árnyoldalát látja s rendkívül finom érzéssel együtt búsul a szenvedőkkel. Szép, nagyon szép a gyöngéd lélek, de az életben nem túlérzékenységre, hanem erős életkedvre, kétségbeesni nem tudó akaratra van szükségünk. Nagyon sok a tehetetlen, élehetetlen, könnyen kétségbeeső a gyermekek között. Egy a szerencse, hogy még hajlíthatók. Nem prédikációval, hanem erős, maradandó hangulatok állandó életkedvvé való fejlesztésével. Minden költemény egy-egy hangulat, amelyet magába szív a gyermek, s ha megtanulja, ezerszer eszébe jut. Félre tehát a búsongó, filozofáló, kesergő pesszimisztikus költeményekkel. Éljen az élet!

A mi belga gyermektanulmányi társaságunk működése az 1904., 1905. és 1906. években.)*

Közlő: **Sándor Domokos**, tanítóképző-intézeti nyug. tanár Budapestről.

A társaság két osztályból áll: ú. m. az *antverpeniből* és a *gentiből* külön-külön osztályvezetőség és egy közös fővezetőség alatt. A két osztály csak kivételesen tart közös gyűlést: rendesen külön, a székhelyeiken gyűléseznek évente ötször, de sohasem ugyanazon időben és így az érdeklődőknek öt szakelőadás helyett tizben van alkalmuk tudásszomjuk kielégítésére s a fővezetőségnek is alkalma nyílik rá, hogy minden gyűlésről közvetlen szemlélet alapján szerezzon meggyőződést.

Az egyes értekezletek tárgysorozatát, lefolyását, az előadásokat, felolvasásokat pedig vagy kivonatosan, vagy egész terjedelmükben, az 1904. évet megelőzőleg, a társaság évkönyvei közölték. Nevezett évtől kezdve azonban az egyesületi munkálkodásról való tájékoztatásra a „B. A. P. G. — Bulletin van het Algemeen Paedologisch Geselschap (Az Általános Gyermektanulmányi Társaság Értesítője)“ című évi közlöny szolgál; míg a „Jaarboek-Évkönyv“ a laboratoriumi kutatások, kísérletek részleteinek s az ezekből elvont eredményeknek egybefüggő közlésére van fentartva. Részünkről először az 1904—1906. évi működés vázlatos ismertetését, azután az *értesítő*ben található terjedelmesebb önálló dolgozatokét vagy szemlékét adjuk és ezek befejeztével térünk át a társaságunk könyvtárának hasonlóan megküldött és négy terjedelmesebb laboratoriumi kísérletezés eredményét tartalmazó *évkönyve*kre.

Az 1904. évi működés az antverpeni osztályban.

Első gyűlés (január 17-én): *Poma*, antverpeni tanár a „*Nemi egészségtan*“-ból tart előadást. Első helyen e kérdés fontosságát tünteti föl, megemlítvén egyebek mellett azt a körülményt, hogy a tudomány, mint az egészségtan egyik lényeges része, bizonyos életrendet szab elénk, melytől ha eltérünk: többé-kevésbé veszélyes kórságok támadásának tesszük ki magunkat. Előadó átmegy ezek után a nemi betegségekre s elterjedésükről elszomorító példákat hoz föl. Szól azután — tárgyával kapcsolatosan — arról a gyászos emberi sorsról, melyet a könyvek könyve így fejez ki: „Megbüntettem az atyák álnokságát a fiakban harmad- és negyedízigen“, értvén ez alatt a bűjálkóros bajoknak a gyermekekre történő átöröklő-

A belga gyerm. tan. társaság f. évi január hóban belépett a Magyar Gyermektanulmányi Társaságba s mi viszont; tehát jogosan nevezhetjük a belgák társaságát, „ami társaságunk“-nak. A belga társaság elnöke *Dr. Schuyten M. C. tanár*, a kiváló gyermekpszichológus.

Szerk.

dését s az utóbbiaknál ebből származó testi és szellemi hátramaradást. Az előadás harmadsorban a nemi egészségtannak az iskolával való kapcsolatát tárgyalja részletesebben, kiterjeszkedvén az iskolaköteles korral összeeső két sajnós jelenségre t. i. a masturbatoria és a prostitutiora.

Ama kérdésre: vajjon a nemi betegségek apasztása vagy megszüntetése céljából az iskola fölléphet-e cselekvőleg: az előadó a bujakór ellen való védekezés érdekében tartott IV. nemzetközi kongresszus részéről kifejezett következő két nyilatkozatot idézi, melyek szerint: a) A nemi betegségek terjedését gátló egyik legcélszerűbb intézkedés az, hogy az embereket e betegségek komoly veszélyei felől minél szélesebb körben tájékoztassuk. b) Az észszerű nevelés egyik megoldásra váró tétele az lévén, hogy benne az intersexualis kérdések a nevelés és oktatás minden fokozatán megvilágítást nyerjenek: egy bizottságot küld ki az említett nemzetközi kongresszus egy zsinórmértékül szolgáló tankönyv tervezetének magállapítására avégett, hogy a vonatkozó szükséges ösmeretek az iskolában közölhetők, s a nép között sikeresen terjeszthetők legyenek.

Záradékul az előadó a következő vitatételeket állítja föl: a) Az említett nemzetközi kongresszus ama tervezete, mely szerint az intersexualis viszonyoknak a nevelés és oktatás minden fokán kellő megvilágítást kell nyerniök: vajjon van-e befolyással a masturbatoria? b) Szükséges-e a testi nevelésre, főleg a nőkére, az ediginél nagyobb gondot fordítani? c) A coëdukáció (a két nem együttes nevelése) elősegíti-e a nemi tisztaságot? d) Szemmeltartás nélkül hagyhatja-e az iskola a maga végzett növendékeit?

Ugyanezen az ülésen még két előadás volt. Az egyiket *De Nave* igazgatósági tag tartotta, ösmeretvén *dr. Cramer A.* tanár következő című munkáját: „Über die ausserhalb der Schule liegenden Ursachen der Nervosität der Kinder. (A gyermekek idegességének az iskolán kívül lévő okairól).“ A kérdéses mű — bevezetőleg — az idegesség mibenlétét és fokozatait állapítja meg. Okai között két csoportot állít föl, ú. m. a szervezetben már a születéskor meglevő (öröklött) és kívülről ható okokat. Az átöröklés lehet közvetlen (a szülőktől), vagy közvetett (távolabbi vérrokonoktól) származó. Különösen nagy az átöröklődés az anyai oldalról. Az átöröklésen kívül álló minden okot a külsőkhöz számíthatni. Ilyenek: a) gyermekbetegségek: kanyaró, vöröshimlő, diphteria stb.; b) A szülőknél, főleg a jobb módúaknak az a rossz szokása, hogy a betegségből lábadozó gyermeket játékszerekkel halmozzák el, vagy a rokonok, ismerősök gyakran látogatják s így a beteget az annyira szükséges zavartalan nyugalomtól megfosztják. c) A testi büntetés, mely ép, egészséges szervezettű gyermekben, kellő elővigyázat mellett, kárt nem tesz,

azonban a gyenge idegzetű, ijedékeny gyermeknél éppen veszedelmes. d) A gyermeknek, különösen a városi módosabb szülőkének, a rendes iskolai tárgyakon kívül magánleckékkel való elhalmozása.

A harmadik előadó az antverpeni paedagogiai intézet hírneves kormányzója: *dr. phil. Schuyten M. C.* tanár, ki a „**Rakoncátlan gyermekek csintevéseiről, szellemes ötleteiről**“ tart szabad előadást. Abból a tényből indul ki, hogy se szeri se száma nem lévén annak a sok parancsnak, tilalomnak, melyekkel a gyermek viselkedését irányítani szándékozunk: a gyermek e sokféle irányítástól megzavarodik és ösztönszerűen szembe helyezkedik a családdal, az utcával, az iskolával, melyeknek magával szemben minden percben hol egy tilalmával, hol egy parancsával találkozik, míg végre az ártatlan kis semmiházi lassankint arra a szilárd meggyőződésre jut, hogy ő voltaképen az egész emberiséggel hadilábon áll s ha elég egészséges, izmos és akaraterije is annyira kifejlődött: ő is igyekszik, a mihelyt s ahol csak lehet, borsot törni az ő halálos ellenségeinek orra alá.

A tudós tanár egy híres gyermektanulmányozótól (*Sully James*) egynéhány vonatkozólag megfigyelt gyermek érdekes nyilatkozatát idézvén, arra az eredményre jut, hogy a gyermek rakoncátlankodásai, apró csínytevései az ő meggyőződése szerint nagyobbára nem egyebek, mint tiltakozások a különben talán helyes nevelési elveknek részünkről tapasztalt esetlen alkalmazása ellen és így nem az erkölcsiség, hanem legtöbb esetben a gyermekesség serpenyőjében veendő mérlegelés alá. Hogy az ilyen gyermekekkel szemben követendő helyes nevelői eljárásra nézve tiszta helyzet legyen teremthető, szükséges, hogy róluk az alábbi rovatok szerint vezetendő kellő számú észleleteket gyűjtsünk és dolgozzunk föl.

Rovatok az adatgyűjtéshez: a) Az észlelet kelte. b) Mily helyen viselkedett a gyermek az észlelt módon? c) A gyermek kora. d) Viselkedésének kideríthető okai. e) Az észlelt viselkedés mibenlétének körülírása.

Második gyűlés (március 13-dikán) két előadással. Az első *Finet A.* igazgatósági tag és antverpeni felső népiskolai tanítótól van „**A gyermekek játékaról**“, bevezetésül a gyermekjátékkal foglalkozó szakirodalom áttekintésével. Az előadás egész terjedelmében olvasható az 1904. évi jelentés (*B. A. P. G.*) 29—45. lapjain. Egyes pontjai a következők: a) Mi a játék? b) Mit tanulhatni a gyermek játékból? c) Miből áll a gyermek játékszere? d) Hogyan választják a gyermekek a játszótársakat? e) Játékbéli szokások, szabályok, törvények? f) A gyöngébbek védelmezése. g) A játék időpontja. h) A játékdalok. i) A gyermekek játszása az iskolai órák

idejében. *k)* Az iskolában a gyermekek mit és mivel játszhatnak?

Záradékul, az előadó fölkérésére *dr. Ley A.* iskolai orvos, a gyöngelműjük antverpeni iniezetében a gyermekek játékaikról szerzett észleleteit említi föl, melyek szerint ezek abban különböznek az épelműjűekétől, hogy míg az előbb említettek szikráznak az elevenségtől, a gyermeki szellem egészséges megnyilatkozásaitól: a gyöngelműjük játéka a szemlélőben inkább fájdalom, mint örömrésztet támasztanak.

A második előadó *dr. Schuyten* tanár, előadásának címe pedig a következő volt: **„Felhők az iskolába járó gyermekek szellemi láthatára fölött.** Az előadás az 1904-ről szerkesztett évkönyvben a 102. lapon kezdve volt közölve, melyről azonban, sajnos, nincs módunkban rendelkezni.

Harmadik gyűlés (május 8-dikán). Főtárgya: *Poma J.* igazgatósági tag előadása volt. **„A gyermektanulmányi fakultás”**-ról. Előadó az ülésen kifejlődött eszmecserét a következő szavakkal vezeti be:

„Tény, hogy a tanerők mai képzése nem felel meg a nevelés modern követelményeinek. Nem hasznos e nevelés: *a)* a növendékekre; *b)* a tudományra, mert a tanerők jelentős dolgokat, mint értékteleneket mellőznek. Ez állapotot szép szavakkal eltakargatni nem lehet, mert a tények hangosan tiltakoznak ellene. Oktatók úgy, mint hatóságok nagyon érezzük a tanerők további kiképzésének szükségességét. Ezt bizonyítják a mindenfelé megnyitott házagpotló tanfolyamok. Azonban nyújtják-e az ilyen tanfolyamok mindazt, amit szolgáltatniok kellene? E tanfolyamokra rendszeren néhány óra alatt évek boncoló munkájának rendkívül érdekes csoportosítására találhatni; azonban e szükségpótló intézkedésnek a fényoldala mellett megvannak az árnyoldalai is. Mi több, a leckék (előadások, fölolvadások) nem szilárdul megállapított célra irányított terv szerint vannak szervezve. Olyan intézmény fönnállása, hol az oktatók magukat tudományosan tovább képezhessék, bizonyára nagy haszonnal fog járni. Az erre vonatkozó tervezet kidolgozására épen azért egy szakbizottság összeállítását hozom javaslatba.”

Az elhangzott indítványt a gyűlés osztatlan helyesléssel fogadja s azonnal egy két nő és hat férfitagból álló bizottságot küld ki a tervezet elkészítésére. A kiküldött bizottság a július 24-iki ülésen a következőkben mutatja be az elkészült tervezetet:

a) A gyermektanulmányi fakultás a tanítóképzői tanulmányok folytatása, illetőleg betetőzése legyen.

b) Minthogy a mai tanítóképzői oktatás nem kielégítő, egész sorozat tanfolyamot kell szervezni ama kiszemelt jelöltek részére, kikből a gyermektanulmányi fakultás növendékserege megalkotandó.

c) Fölvételi vizsgálat rendszeresítendő és a je-

löltek csak ennek sikeres kiállása után vehetők föl a fakultás előkészítő tanfolyamára.

d) Az előkészítő tanfolyam tárgyai a következők: *aa)* számtan és statisztika; *bb)* a természet- és vegytan alapvonalai; *cc)* élettan, beleértve a görcsövi vizsgálatokat is; *dd)* az emberi bonc- és élettan; *ee)* a tudományok általános története; *ff)* általános bölcsészettan, logika, a bölcsészeti rendszerek ösmertetése.

e) A gyermektanulmányi fakultás tárgyai: kizárólag olynemű tanfolyamok, melyek a tudományoknak a gyermektanulmányozásra leendő alkalmazásával foglalkoznak.

Negyedik gyűlés (július 24-dikén) *de Nave R.* igazgatósági tag bemutatja *Vaschide N.* és *Dragicesco* következő című körszemléjét: **„Pedagogie experimentale en France”** (*Kísérleti paedagogia Franciaországban*). E mű ismertetését, mely az 1905. évi B. A. P. G.-ben egész terjedelmében van közölve, legközelebbi közleményünk fogja hozni.

Ötödik vagyis ez év utolsó gyűlését az antverpeni osztály november 20-dikán tartotta. E gyűlésen *dr. Ley* a következő címen tartott előadást: **„A szellemi fejlődésnek a gyermekeknél észlelhető visszamaradása.”** Ugyanezen gyűlés helyeslő tudomásul vevési azt a jelentést, hogy a gyermektanulmányi fakultás érdekében a társaság laboratóriumában folytatólag tervezett előadások 1904 őszén eredményesen lefolytak.

A genti osztály működése.

Első gyűlés (január 31-kén) két előadással. Az első *Thiery M.* tanító tartja **„Az emlékező erőről,”** mely — szerinte — élettani jelenség és szervezeti meg lélektani emlékezőtehetséget lehet megkülönböztetni, mely gyors vagy lomha, tartós vagy rövid tartamu.

Az előadó számos különösséget említ föl az emlékező erő fészkeről, az idegsejteknek az emlékezőtehetség működésekor észlelhető berendezkedéséről s ilyen alkalommal történő kapcsolatairól. Tárgyalja a szervezetnek a többiekkel való bonctani egybefüggését; az öntudatlan agyműködést; az elfeledés szerepét és szükségességét. Az előadó megállapítja, hogy az agy nagyon gazdag vérben és a célszerű táplálkozást okvetlenül megkívánja. *Ribot* szerint az emlékezőtehetség minősége a táplálkozás minőségétől van föltételezve.

Ez előadás folytatása s befejezése az április 4-iki gyűlésre maradt.

A második előadó *dr. Schuyten* tanár, ki a **„Lélektani kísérletezések mai állása”**-ra tereli a figyelmet. Emlékeztet arra a tapasztalatra, hogy minden tudomány a következő három fejlődési fokon szokott áthaladni: *a)* a szemlélődés (spekulatio), *b)*

az észrevezés, megfigyelés (observatio) és c) a jelenségek szándékos előidézésének, a kísérletezésnek (experimentatio) a fokozatai. A lélektan, mint tudomány is megtette a mondott előzetes lépéseket és elérkezvén a fejlődés harmadik fokára: megnevezi rövidesen minden a lélektani kísérletezések évről-évre szaporodó főmühelyeit, mind e műhelyek munkavezetőit.

Második gyűlés (április 4-dikén) első előadója *Thiery M.* ki folytatólagosan „**Az emlékezőtehetség betegségeiről**” tart előadást, megkülönböztetvén: a) ideig-óráig tartó; b) időközönként előforduló; c) növekedő; d) öröklött feledékenységet. Ezek elősorolása után vizsgálat alá veszi a betegség különböző fokozatait és mindenikre vonatkozólag számos esetet hoz föl. Főlemlíti végül, hogy az emlékező erő rohamos gyakorlásától nem lehet eredményt várni s a testi elfáradás kedvezőtlen hatást gyakorol rá. A második előadó *Van Herrewége*, ki (az 1903. évi *Paedologisch Jaarboek*- gyermektanulmányi évkönyv alapján) ismerteti: a) *gyermek izomerejének fejlődéséről*; b) „*A tanonciskolások figyelőképességéről*”; c) „*A szem kifáradásáról*”; d) „*A kéz szorító erejének a változásairól*”; e) „*Az elfáradásnak a bőr érzékenységére gyakorolt hatásáról*” szóló szakaszokat.

Harmadik gyűlésen (április 30-dikán) egy előadás volt, melyet dr. *De Smet* genti orvos „**A gyermek emlékezőtehetsége**” címen tartott a következő főbb részletek szerint: Az emlékezés lefolyása. Az erre szolgáló szervezeti alap. Az emlékezés székhelye bonctanilag még kevésbé ismeretes. Az érző és mozgató idegek emlékezést létrehozó képződményei a nagy agyféltekék felületén szétszórva foglalnak helyet. Az emlékezés bajjal választható külön a lélek másnemű működésétől; ahol a lélek magasabb tehetségei észlelhetők, ugyanott az emlékezés is észlelhető. A gyomor, belek, szív, tüdő stb. szabják meg lelkünk tevékenységét. Ez nagyon fontos tény a gyermeknél, valamint a központi idegrendszer fejlődésének a befolyása is. Az önkéntelenül működő központok: lélekzés, szívverés, testmeleg, emésztés, ezek hajtják; ellenben az első reflex-mozgások, a gyakorlás, ismétlés, tapasztalás, ezek tartják vissza a gyermeket.

Elmebetegségek a gyermeknél meglehetősen ritkák. Innen van az is, hogy emlékező tehetsége nagyobb zavaroknak ritkán van kitéve. Hamarabb támadja meg valamely baj az önkéntelen mozgások központjait: a láz izomzsugorodásokat, rángásokat idézhet elő. Agybeli zavaroktól a gyermeknél csak a serdülő korban beálló valamely betegség következtében félhetni.

Negyedik gyűlés (június 18-dikán). Első előadó *Livevrouw-Coopman*, genti községi iskolai igazgatónő, ki *Gross K.* nyomán „**Az állatok játéka**”-t ismerteti. Egész irodalom keletkezett az állatok játékaikról. Gr. K. a címbeli tétel tanulmányozásánál az említett

irodalom 63 termékét használta föl. Szerinte az állatjátékok a következő csoportba sorozhatók: a) Kísérletezések. b) Mozgásbeli játékok. c) Viaskodások (főleg hímek között). d) Vadászatok. e) Szerelmi játékok. f) Laképítés. g) A kicsinyek gondozása körül észlelhető játékok. h) Utánzásból álló játékok. i) Újságvágy szülte játékok. Záradékkul kiemeli előadó a játék különböző irányban nyilvánuló lélektani jelentőségét.

Második előadóképpen dr. *Schuyten* részletes jelentést terjeszt elő a nürnbergi pedagógiai kongresszus lefolyásáról, továbbá az antverpeni iskolásgyermek elfáradása körül tett vizsgálódásai eredményéről, mely hasonlóan az 1904-ről szerkesztett évkönyvben jelent meg, melyet azonban, sajnos, nem volt módunkban áttekinteni.

Ötödik gyűlés (november 4-dikén). Elsőnek dr. *Smet* fejezi be a harmadik gyűlésen megkezdett előadását, szólván ezúttal: „**A betegségeknek a gyermek emlékező tehetségére gyakorolható befolyása**”-ról.

Az emlékező tehetség rendellenességének okai lehetnek a) a gyermeket esetleg a születése előtt, b) a születése után megtámadó betegségek, a rossz szokások, a rossz, hiányos táplálkozás, a kimerítő dolgoztatás; c) az átöröklés, nem ugyan a szoros értelemben véve a szót, hanem értve alatta a gyermek szövetrendszerének amaz általános elgyöngülését, mely meggátolja, hogy a test a maga életműködését rendszeren végezze s ez ok miatt a legcsekélyebb fokú betegségnek is zsákmányul eshetik. Előadó befejezésül kitér az egyes betegségekre, testi bajokra s az ezek nyomán előállott emlékezőtehetségbeli fogyatkozásokra.

Második és ez évben utolsó előadásul *Thiery M.* tanító szerepel, ki *Zichen* után: „**A tágabb értelemben vett gyarlóelméjűségről** (imbecilitas)” beszél, együvéfoglalván a gyermeknek a születéskor magával hozott minden lelki fogyatkozásait, melyek között három fokozatot különböztet meg, ú. m.: a debilitást (gyenge tehetségűséget), szűkebb értelemben vett imbecilitást (gyengeelméjűséget) és az idiotaságot (hülyeséget), melyek között csak csekélyfokozatú átmenetek vannak.

Az 1905. évi működés az antverpeni osztályban.

Első gyűlés (január 15-dikén). Első előadó *T. Kindt*, rendes tag, a következő című vizsgálódásai eredményeit mutatja be: „**Minő képzetük van egy népiskola legmagasabb osztályú növendékeinek egy deciméter hosszúságú vonalról.**” Az előadást, melynek tárgya később kerül kissé részletesebb ismertetés alá, élénk eszmecsere fejezte be.

Második előadó gyanánt dr. *Schuyten* tanár szerepelt, kinek kezdésére a következő szakművek fölött folyt beható nézetváltás: a) *Dr. Kowalewski A.*:

„*Studien zur Psychologie des Pessimismus*“ (A pesszimizmus lélektanához szolgáló tanulmányok). Bergmann, Wiesbaden, 1903. (A fölszólalók szerint a fiatalok között több a pesszimista, mint a korosabbak között.) b) Dr. Sakaki: „*Távolságmérések négy iskolánál Japánban.*“ (Még nincsen elég vizsgálati adatunk annak megállapítására, hogy az elmét melyik népisikolai tárgy és minő körülmények között fárasztja ki leginkább.) c) Fére M.: *L'influence de l'orientation sur l'activité.* (Az égitárak szerint való elhelyezkedés befolyása a működésre.) Az élettani társaság jelentése 1904-ről, 244. l. (A vonatkozólag tett kísérletek még nem elég számosak, a kérdés még nincs eléggé megérlelve arra, hogy felőle megokolt megállapodásra lehetne jutni.)

Második gyűlés (március 19-én). Első előadó De Nave, ismertetvén *Vaschide* következő című terjedelmes tanulmányát: „**Pedagogie experimentale en France.**“ (*Kísérleti pedagógia Franciaországban.*) A most említett tanulmányt később magunk is — kissé részletesebben — fogjuk ismertetni.

Másodiknak dr. Schuyten tanár lép föl, ismertetvén *Francken* (Nicol. Jean) következő című jelentését: „**Néhány változás, melyen a tanulók fölfogása ugyanazon iskola különböző osztályaiban, vagy a különböző rangú iskolákban átmegy.**“ A jelentéshez a következő kísérlet szolgáltatja az alapot: Amsterdam város különböző iskolái és Zutfen város gimnáziumának a növendékei előbb azt a feladatot kapják, hogy készítsenek fogalmazványt a 10 (holland) forintos bankóról; három hóval később hasonló feladatot a sárga thearózsáról. Összesen beérkezik 632 dolgozat. Ezeket *Francken* több szempontból átvizsgálja és e munkája eredményéről tesz jelentést, melyet midőn dr. Schuyten tanár ismertet, arra a különös eredményre jut, hogy az alsó három osztálybeli növendékek mind a gimnáziumból, mind más iskolákból 68·8%-ig részletek leírásával, 31·2-ig pedig általánosságokéval foglalkoznak; ellenben a legfelső 2 osztályban a részleteirők %-a 33·7-re csökken, az ellenkezőké pedig 66·3-ra növekedik. Dr. Schuyten jelentését élénk eszmecsere követi, mely ama megállapodással nyer kifejezést, hogy: a tanítás az első iskolai években a gyermek figyelmét a leírandó (megbeszélendő) tárgy felől minden aprólékoságra rátereli, melyek a tanítás előrehaladottabb fokozatán elmaradnak.

Ugyanezen a gyűlésen még a következő említésre méltó dolgok történtek: a) Elnök a gyűlés tudomására hozza, hogy a közoktatásügyi minisztérium népnevelési osztályának a főnöke a *gyermektanulmányi társaság segély iránti kérését*, alap hiányában *teljesíthetlenné mondotta.* b) Dr. Schuyten tanár a gyűlés elején és végén a gyűlés tagjain dinamo-

metrikai méréseket végzett s azok eredményét jegyzékbe vette.

Harmadik gyűlés (július 9-ikén). Tárgyai a következők voltak: a) Esthesiometrikus mérések végzése a megjelent tagokra. b) *De Nave* folytatja a *Waschid*-féle körszemle ismertetését. c) Dr. Schuyten tanár a következő címen tart előadást: „**A természetben észlelhető váltakozásokról**“, melyet később kissé a főbb pontjai szerint ismertetni fogunk. d) Az előbbihez hasonlóan e gyűlést is esthesiometrikus vizsgálat fejezi be.

Negyedik gyűlés (július 9-ikén). Gyűlés megnyitása előtt dr. Schuyten a tagok elébe tesz száz címet, melyeknek felezését fiúk, a másik felét leányok irták és felhívja a tagokat, hogy: a rájuk gyakorolt benyomás alapján, melyek származnak a fiúktól? Első előadó *Tyck*, iskolai igazgató, ki *Meumann* következő című tanulmányát ismerteti: „**Házi és iskolai munkálkodás.**“ A keletkezett élénk eszmecsere abban a megállapodásban nyer kifejezést, hogy a gyermekek iskolai munkái mennyiségileg is, minőségileg is többet érnek, mint a háziak, melyeket a mindennapi élet sürgős-forgása minden percben megronthat.

Második előadóul *Finet* a következő című munka tartalmát ismerteti: „*Kroiss* Károly: *Zur methodik des Hörunterrichts. Beiträge zur Psychologie der Wortvorstellung.* (A hallás útján való tanítás módszertanához. Adalékok az élő szó útján nyert szóképzetek lélektanához.) Wiesbaden. 1903. J. F. Bergmann.“ Az érdekes mű kivonatos ismertetésének egy későbbi cikkben magunk is sorát fogjuk ejteni.

Harmadik előadó *T. Kindt*, társulati tag. Eredeti munkájának címe: „**A gyermekek eszményei.**“ Az előadás nyomán kifejlődött élénk eszmecsere végén dr. Schuyten szerencsét kíván az előadó bemutatott vizsgálódásaihoz és a tagokat hasonlók megtételére buzdítja. A mostan bemutatott tanulmányt kissé részletesebben is ismertetni fogjuk.

Ötödik gyűlés (november 19-ikén). Első előadó gyanánt dr. Schuyten a *művelt világ jelenleg működő gyermektanulmányozó gócpontjait sorolja elő*, melyek a belgiumival együtt 14-re növekedtek.

A mostanra vállalkozott működő tag a megjelenésben gátolva lévén, a második előadás újból dr. Schuytentől telik ki a következő tétel fejtegetésével: „**A szemléltető oktatás értéke a számolás-tanításnál.**“ Az előadás annak megállapításában csúcsosodik ki, hogy az egyes számfogalmak megszerzése összpontosított auditív úton a legkönnyebben eszközölhető. A tárgyakon eszközölt szemléltetés és azt követő boncolás az elemi számtanítás alkalmával csekélyebb értékűek, mint a számfogalmak auditív úton való megszerzése.

A genti osztály működése.

Első gyűlés (január 8-ikán) egy előadással, melyet dr. *Leod Mac* a következő tételtől tartott: „**Az átöröklődés** (a növényeknél).“ Az előadás főpontjai a következők: az átöröklődés; az elemi sajátosságok; az eredeti sajátosságtól való eltérések; egyéni változások; kedvező és kedvezőtlen életföltételek; átuagró változás; keresztezés.

Második gyűlés (március 12-dikén). Előadó ugyancsak dr. *Leod Mac*, ki ez alkalommal az „**Utánzás**“ címen tart érdekes előadást a következő főpontok szerint: átöröklés és rátermettség; változékonyság; életföltételek, a világosság, a táplálkozás stb. befolyása a fejlődésre; az utánzás a nyelvénél, foglalkozásnál, művészetnél; átuagró változatok, találmányok; művészetben, irodalomban észlelhető új irányzatok; fejletlen utánzások, melyek a gyermekek-nél, a különböző társadalmi osztályoknál, míveletlen és míveltebb népeknél észlelhetők. Népünk-re, néhány városunkra vonatkozó következtetés az előzményekből.

Harmadik gyűlés (május 21-ikén). Első előadó *Thiery Mihály* társ. könyvtáros, ki *Lévy Pál* nyomán „**Az akaratról, mint gyógyszeréről**“ beszél. Abból az az axiómából indul ki, hogy a gondolat annyi mint levőfélben való tett, és arra a végeredményre jut, hogy a gyógyulás gondolata valóságos gyógyulás előidézője.

Második előadó *Van Herwege G.* társ. tag, ki „**A gyermektanulmányozásnál használni szokott eszközök**“-ról értekezik.

Harmadsorban az első helyen említett *Thiery* tesz jelentést az egyesület könyvtárának állásáról, melyet a gyűlés tudomásul vévén, csatlakozik *Leod Mac* tanárnak ama kapcsolatos indítványához, hogy a könyvtárba érkezett új irodalmi termékek (könyvek, folyóiratok) a társaság gyűlésein ismertetés alá kerüljenek.

Negyedik gyűlés (október 15-ikén). Első sorban *De Munter* asszonyság (*Kleefstra* után) a következő kérdést fejtegeti: „**Mi lesz a mi serdülőinkkel?**“ 12—18 éves gyermekeink nevelése árvaságra jutva. Tanítóik nem mindig tartják kellő figyelemben a nevelés-, lélek-, élettan szabályait; ahelyett, hogy a lélek és test arányos fejlesztésére gondjuk lenne: a végző vizsgákra irányított tekintetből a lelket agyonhajszolják. E bajok eltávolítása céljából indítványozza az író: a) egy a tanítást orvosi s pedagógiai szempontból ellenőrző kormányhivatal fölállítását; b) az oktatás olyan irányú szervezését, mely a testnevelés követeléseit, a család és a gyermek szabadságjogait a mostaninál jobban biztosítja.

Második előadó *Van Herwege G.* társtag, ki — *Klootsema* után — „**Az elhagyatott gyermekek**“ ügyét fejtegeti a következő főpontok szerint: A) Tör-

ténelmi áttekintés a gyermekvédelem ügyének fejlődése fölött. B) A gyöngye tehetségű és visszamaradt fejlődésű gyermekek között. C) A gyöngye tehetségűeknél előfordulható érzékszervi mozgásbeli zavarok, valamint a rendestől eltérő erkölcsi és testi jelenségek. D) A gyenge tehetségű gyermek első éveinek lefolyása. E) Hol kell nevelni az ilyen gyermekeket? Nem intézetekben, hanem szakszerűen berendezett és vezetett iskolákban.

Harmadik előadás dr. *De Smet*-től a következő címen: „**Az anthropometrikus észleletek értéke**“. Főbb pontjai: az anthropometria feladatai: a test méreteinek ismerete, a test súlyának kitudása, az egyes személyeken észlelhető különlegességek. A végzett mérések összege a mérés alá vett személy vagy személy-csoportok alaki sajátosságát vagy sajátosságainak összegét adja: A) az öröklött multra; B) a jelen életföltételek befolyására; C) jövőbeli irányára nézve. Az anthropometria értéke a gyermektanulmányozásra nézve a következőkben foglalható össze: alkalmat szolgáltat a gyermeknek, mint fejlődésben levő szervezetnek a tanulmányozására. Lehetőséget nyújt az életföltételek szabályozásához és így a gyermek jövőjére vonatkozó jósláshoz. Jelentékeny eszköz az anthropometria a gyermektanulmányozáshoz, anélkül, hogy alkalmazása nagyobb nehézséggel járna. E mérések alapján előmozdítható a gyermek testi, szellemi, erkölcsi fejlődése. Végül adatokat hoz fel az előadó a gyermek magasság- és súlybeli növekedésére, az évszakoknak, a módos vagy szegény társadalmi állásnak, az iskolai életnek, a serdülő kornak a növekedésre gyakorolt hatását illetőleg.

Ötödik gyűlés (december 24-én). Első előadó *Lievevrouw-Coopman* asszonyság, ki *de Lapouge Vacher* nyomán *A társadalmi fajok különválásáról* beszél.

Második és egyúttal ez évben utolsó előadó: *Thiery Mihály*, ki *Az iskolában történő írást és olvasást az iskolai egészségtan szempontjából* veszi vizsgálat alá. A tanulmány részei három főpont körül csoportosulnak, ú. m.: a) Milyen nyomású legyen az iskolásgyermek olvasókönyve? b) Az írószerek, a betűnagyság és az írás-szabályok ismertetése. c) Álló vagy dült legyen-e az írás? (Előadó szerint az első évben okvetlenül álló legyen.)

Az 1906. évi működés az antverpeni osztályban.

Az első gyűlést a belgiumi mindkét osztály együttesen és Gentben tartotta, mely alkalommal dr. *Schuyten* tanár a következő című terjedelmes tanulmányával számolt be: „**Az iskolásgyermekek-nél észlelt esthesiometrikus váltakozásról**“. A most említett tanulmányt egy későbbi számban fogjuk ismertetni.

Második gyűlés (március 18-án). Első előadó *T'Kind*, társ. tag, ki *Chamberlain* Sándor és neje, Isabel „Egy gyermek tanulmányozása” című s a „Pedagogical Seminary” IX. és XII. kötetében megjelent tanulmányát ismerteti. Az ismertetés végén kifejlődött eszmecserét dr. Schnyten tanár következő szavai fejezik be: „Óhajtandó, hogy az eddig már megtörténtekhez a gyermeki lélek fejlődésének minél több, hasonlóan pontos boncolása csatlakozzék, melyekből azután a gyermeklélektan megbízható rendszere fog összeállíttatni.

Második előadás a dr. Schuyten M. C. tanáré, a következő címen: „Kísérleti adalékok az idegen nyelvek tanításánál alkalmazandó módszer tanulmányozásához”. Részletesebben fogjuk ismertetni.

Harmadik gyűlés (május 24-én). A gyűlés megnyitása előtt felolvastatik az „Iskolai egészségügyi német egyesület” VII. évi közgyűlésének, továbbá a „Családi nevelési nemzetközi egyesület” Milanóban tartandó gyűlésének a tárgysorozata. Napirendre ugyan a következő tétel volt kitűzve: „Az *anthropometria* a nevelés szolgálatában”. Az előadást azonban dr. Schuyten — tekintettel a jelenlevő tagok csekély számára — más alkalomra kéri halasztatni és helyette „A tanúskodás lélektanáról” tart szabad előadást.

Negyedik gyűlés (július 22-én). Első és második előadó *T'Kindt*, ki először „A gyermekek tanúskodásáról”, ennek befejezése után pedig *Dürr-Borst Marie*: „Die Erziehung der Aussage und Anschauung des Kindes” című tanulmányát ismertetve tart előadást.

Harmadik előadó *Gunzburg J.*, ki „A gyöngge észtehetségű leánygyermekről” tart érdekes fölolvast.

Ötödik gyűlés (november 11-én). Első előadóul dr. Schuyten tanár tesz jelentést a Berlinben tartott első német gyermektanulmányozási kongresszus lefolyásáról.

Második előadás *Kenis A.*, iskolai kormányzó, ki dr. Engelsperger és dr. Ziegler O. következő című tanulmányát ismerteti: „Adalékok az iskolába lépő müncheni hat éves gyermekek testi és lelki sajátosságaihoz”.

A *genti osztályban* az első gyűlés az ant-verpenivel együttesen lévén megtartva, a második gyűlésen (mely március 11-én tartatott) mint előadó dr. Schuyten tanár folytatja az első (együttes) gyűlésre vonatkozóan jelzett *esthesiometrikus* előadását.

Harmadik gyűlés (június 10-én). Az első előadó *Thiery Mihály*, ki „Az orr- és toroknyílásbeli mandulák túltengéséről” értekezik. A kórjelek: nyitott szájjal való horkolás, orrból beszélés, nehéz hallás, ivásközben való ismételt szünetelés, ivás, evés közben történő hortyogás, nyugtalan álom

nyitott szájjal, mély lélegzés hiánya, sóhajtozás, fölriadás alvás közben. Az ilyen gyermekek ágyba vizelnek, főfájásról, fáradtságról panaszkodnak, tanításkor szórakozottak, nem kitartók. *Következményei*: az arcvonások ferdülése, az orr elvékonyulása, a felső fogsor kihajlása, az alsó állkapocs feltűnő kifejlődése, a mellkas beesése s ennek folytán fogyatékos lélegzés. *Gyógyítás*. A dagadás néha magától megszűnik; általában véve gyógykezeltetni kell és orvosilag eltávolítani.

Második előadó *Lieievrouw Coopman*, ki „Az elkorcsosodás ismertető jeleiről” beszél szemléltető eszközökül a közép-, ifjabb- és jelenkori fejedelmi személyeket (férfiakat, nőket, gyermekeket) ábrázoló arcképeknek, pénzeknek, érmeknek egész sorozatát mutatván be. A részletek sorozata a következő: öröklés és elütés az elődöktől, öröklés az állatoknál, az embereknél, a korcsosodás jelei a gyermekeknél, a korcsosodás ismertető jeleinek tanulmányozása, a korcsosodás jelei az egyenes ágaknál, az oldalágaknál. *Következtetések*: a korcsosodás testi jelei örökölhettek, a szellemiek is; mindkét félének átöröklése sokkal nagyobb baj, mint csak az egyik féléé. Kifejlődésükre nagy befolyásuk van az életfeltételeknek; minden nemesség elkorcsosul és elébb-utóbb kihál.

A harmadik előadó *Thiery Mihály*, ki „A tanító egészséggtaná”-ról tart értekezést. A tanítói életfoglalkozás idegességbe kerget; a baj a növedékek nemétől, korától és szülők társadalmi állásától is függ. Ezekhez járulnak: az anyagi gondok, a tanulmányozás, a kései véglegesítés, melyek az életpályát megrövidítik. Szászországban a néptanítók 43%-a nem éri el a 49. évet. Angliában 1883-ban 183 tanító örült meg. A tanítóság 45%-a szenved határozottan kimutatható beszédészervi bajokban. Az említettekhez járulnak az erkölcsi szenvedések, előidézte hol az oktalan rendszabályok, hol a kislelkű, a betűhöz ragoszkodó fölöttes hatóságok részéről. Életrendi szabályok: Bő, könnyen emészthető étellel való, de nem túlságos táplálkozás, délutáni pihenés, tanácskérés a fogorvostól. Vonatban vagy járva olvasás tilos, gyors, mélyen alvás, semmi kései munka, kései táplálkozás, semmi kávéházbajárás, tisztaság, józan élet, tágas hálószoba, szabadban való mozgás, a természet szépségeinek élvezése.

Negyedik gyűlés (október 28-án). Első előadó *Lieievrouw Coopman* asszonyság, ki „Az iskolatorvosi intézmény”-t ismerteti.

Második előadóul *Thiery M.* „Az iskolai építkezések egészséggtaná”-t tárgyalja

A harmadik előadást *Lieievrouw Coopman* asszonyság tartja „A nyelv- és beszédéről”. a) A kifejezések az embernél úgy, mint az állatnál az érintkezés alkalmával meglevő kedélyállapotok szerint

váltakoznak. *b)* A beszéd megtanítása nem lehet gyors haladású, mert a gyermek beszédszervei s gondolkodó képessége csak lassan és fokozatosan fejlődhetnek. *c)* Figyelmeztetés a szülőkhöz és tanítókhöz a beszédtanítást illetően. *d)* A nyelv-, beszéd- és gyermektanulmányozás. A paedagogus előtt még nagy mező vár a kellő megmunkálásra, míg biztosan megállapíthatja, hogy valamely gyermektől, kora és fejlettségi foka szerint minő szókinccset, mekkora beszédbeli ügyességet várhat.

Ötödik gyűlés (december 16-án). Elsőnek dr. De Bruycker „Az iskolaorvosokról” tartott előadással köti le a gyűlés figyelmét. Az előadás végeztével komoly eszmecsere fejlődött ki a népoktatás és ezzel kapcsolatban a tanítóképzés kérdése fölött, melynek a következő kiemelkedő pontjai érdemelnek megszívlelést: A tanítóképző intézet a gyermektanulmányozás kérdésével keveset, az iskola egészségtanával nem elég behatóan foglalkozik. A tanítók kiképzése az ezelőtt 30–40 évvel támasztott követelményeket kielégítette ugyan, de a mai kornak nem képes megfelelni. A tanítók az elméleti kiképzést az egyetemen, a gyakorlatit pedig ne az eddig úgynevezett gyakorló-iskolában, hanem az elemi oktatás minden mai követelményei szerint berendezett és vezetett intézeteiben nyerjék. E követelményt Laurent egyetemi tanár már 1876-ban hangoztatta s a kérdés elég komoly és fontos arra, hogy a közérdeklődés vele szakadatlanul foglalkozzék.

Ezek után mint második előadó *Thiery M.* társ. tag a következő című tételt veszi fejtegetés tárgyául: „**A módszeres és az egészségtani követelményeknek megfelelő beszélés, meg a beszédhibák orvoslása**”. A tétel első felével kapcsolatban hangsúlyozza, hogy: *a)* a beszélőnek az abdominális (hasfelé terjedő) lélegzéshez kell szoknia; *b)* beszélés alkalmával minden hangnak jogához kell jutnia (tisztán, észrevehetően kell hangzania); *c)* kimondás előtt a szájbán minden hang megalakuljon (a hang megalakítására hivatott szájrészek, beszédszervek készen álljanak a kellő időben és módon végzendő munkára); *d)* a tanító oktassa ki a tanítványt arra, hogy a beszédhang mely szervei, mely hang megalkotásakor, minő módon működnek. A tétel második részének kapcsán az előadó néhány gyakrabban előforduló beszédhibát s annak orvoslására szolgáló módot sorol elő.

Dőri S. Zsigmond.
1871–1908.

A magyar gyermektanulmányozást súlyos veszteség érte. Ennek egyik kiváló munkása, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság könyvtárosa, Dőri S.

Zsigmond, budapesti polgári iskolai tanár, a folyó évnek július 11-én 37 éves korában elhunyt.

Dőri S. Zsigmond egyszerre tűnt fel a pedagógiai irodalom egén fényesen bevilágítván azt, s azután hirtelen enyészett el, mint a meteor.

Egész ifjú kora az anyagi küzdelemé és az előkészületé volt erre a rövid, de fényes pályafutásra.

1871-ben született Budapesten szegénysorsú szülőktől. De szüleit már 7 éves korában elvesztette s a budapesti izr. fiúárvaház növendéke lett. Az elemi iskolát s a négy alsó gimnáziumot az árvaháztól támogatva végezte el. Majd a budapesti izr. tanítóképzőbe lépett, ahol megszerezte az elemi iskolai tanítói oklevelet. Sokáig tanítóskodott a vidéken. Iskolai teendőit igen lelkiismeretesen végezte, szabad idejét pedig tanulással töltötte. Nagy szorgalommal készülve, megszerezte a polgáriskolai tanítói oklevelet. Végre 28 éves korában elérte, hogy a fővárosba került. Az orsz. izr. árvaháznak elemi iskolájához, majd polgári iskolájához választották meg tanítónak.

„Az irodalmi és tudományos élet középpontjában ambíciója is szárnyra kapott.” Mindenek előtt mélyebb készültségre törekedett a pedagógiai irodalom különböző ágaiban, különösen a lélektanban, mint az összes pedagógiai tudományok fundamentumában. E buvárlatai közben fordult a figyelme azon mozgalom felé, amely három évtizeddel előtt nyert tudományos értéket s a jelen században ellenállhatatlan erővel tör magának utat a pedagógiai tudományok között, hogy ezeknek megvéhnéd testébe új vért, megfásult lelkébe új szellemet, eszméket öntsön. Megihletve az új idők szellemétől, teljes erejével, egész lelkével a gyermektanulmányozás hívévé, apostolává esküdött fel. A gyermektanulmányban is annak legifjabb hajtása, a kísérleti pedagógia érdekelte. Összes nagyobb tanulmányai ezen a téren mozognak.

Első tanulmánya 1904-ben az „Izr. Tanügyi Értesítő”-ben jelent meg „*A tanulás technikája*”-ról, amelyet, mint önálló művet is kiadott. E műben, amelyet Meumann nyomán írt meg, már szép tájékozottságáról tesz tanúbizonyságot. Ezen irodalmi fellépésének eredménye lett, hogy a megalakult „Gyermektanulmányi Bizottság” tagjai sorába választották.

Már a következő évben, 1905-ben, a Magyar Tanítók Otthonának könyvkiadóvállalata, a „Népnevelők Könyvtára” nagyobb művet adott ki tőle „*Tanulmányok a pedagógiai lélektan köréből*” címen. Ez a mű három nagy tanulmányát foglalja magában: „*A mechanikus olvasás lélektanát*”, amelyet Messmer szerint írt meg; „*A gyermekek képzettségűsítései*”, amelyben főleg Ziehen vizsgálatait ismerteti; s az előbb említett „*Tanulás technikáját*”. Ez a mű a

tudományos magyar gyermektanulmányi irodalomnak egyik legbecsesebb darabja. Alapos tájékoztatást nyújt a gyermektanulmányozás ezen fejezeteiről.

Dőri lankadatlan buzgalommal éjt-napot egygyé téve tanult s írt tovább. Még ugyancsak az 1905. évben jelent meg egy másik nagy tanulmánya „*Kísérleti pedagógia és didaktika*” címmel. Ebben nem közönséges készültséggel foglalja össze a kísérleti pedagógiának megalapítására irányuló legújabb törekvéseket, különösen a Lay és Meumann munkálatait. A külföldi tudósok buvárlatai mellett nagy gonddal ügyel művében a hazánkban párhuzamosan végzett vizsgálódásokra s felszínre került törekvésekre. Habár ez a mű magán viseli a lázas sietség bélyegét, mindazáltal értékes bevezetésül szolgál a kísérleti neveléstanba és oktatástanba.

Dőri S. Zsigmondnak már az eddig végzett tanulmányai előkelő helyet biztosítottak a gyermektanulmányi s a pedagógiai irodalomban. Azonban ő az eddigi munkáját csak előkészületnek tartotta tudományos kiképzéséhez. A tudományban való igazi elmélyedése csak ezután következett. Visszamenőleg kutatta a gyermektanulmánynak s a kísérleti lélektannak történetét s a gyermeklélektan s kísérleti pedagógia rohamosan fejlődő irodalmának minden újabb művét megszerezte s el is olvasta. Az 1906. év Dőrire nézve a széleskörű s beható tájékozódás esztendeje volt. E közben részt vett a magyar gyermektanulmányi mozgalmakban, a Gyermektanulmányi Bizottságnak társasággá való átalakításában, saját költségén kiutazott az 1906. év őszén tartott berlini gyermektanulmányi kongresszusra s levelezni kezdett a németországi kiváló szakbuvárokkal. Ismertette a külföldi folyóiratokban a magyar gyermektanulmányi mozgalmakat, nemkülönben a külföldi és hazai műveket a hazai folyóiratokban, Barth P. Erziehungs und Unterrichtslehrejét a Magyar Pedagógiában, Hoesch Ernst művét „*Az iskolás gyermekek testi fejlődéséről*” a Pester Lloydban; Nagy László két művét: „*Fejezetek a gyermekrajzok lélektanából*” s „*A gyermek érdeklődésének lélektanát*” az Izr. Tanügyi Értesítőben; ez ismertetések tulajdonképpen nagybecsű tanulmányok voltak. Közben értekezéseket írt, mint: „*A gyermekek hazugságairól*” a Magyar Tanítók Otthonában s A Gyermekekben; „*A gyermekek erkölcsi életéről*” az Izr. Tanügyi Értesítőben.

Ennyi előtanulmány után szánta magát arra, hogy a Magyar Pedagógiai Társaság előadó asztalához üljön s felolvasást tartson a pedagógiai tudomány legégetőbb kérdéséről, „*A kísérleti pedagógia értékéről*.” Előadását 1907. március havában tartotta meg. Ebben a széleskörű tanulmányában mesteri kézzel foglalta össze a gyermeklélektan s a kísérleti pedagógia körül fölmerült vitákat. Tudományos objektivitással jelölte meg a gyermektanulmányozás s a kísérleti pedagógia

jelenlegi állapotát, hiányait, sikereit s várható eredményeit a pedagógia tudományában s gyakorlatában. Általános meglepetést szült széleskörű tájékozottsága s beható készültsége.

Dőri S. Zsigmond ezzel a fellépésével nevezetes szerephez jutott pedagógiai történelmünkben, mert ezen felolvasásához fűződött az a nagyszabású tudományos vita, amelyben impozánsan ütközött össze a régi pedagógiai felfogás s az induktív kutatás iskolája. Ez a vita nagy hatással volt fejlődésünkre, mert abból győzelmesen vonult ki a modern iskola. Hogy erre a páratlanul szép vitára alkalmat adott, örök érdeme marad Dőrinek.

Dőri S. Zsigmond buzgalommal folytatta tanulmányait a gyermektanulmányozás részletkérdéseiről. Utóbbi időben különösen a *gyermekek erkölcsi életének kérdésével* foglalkozott, amelyről nagy érdekű előadást tartott az 1908. év március havában a gyermektanulmányi társaság nyilvános értekezletén. Agitált a tanítóegyesületekben. Május hóban nagy hatású előadást tartott Nyiregyházán az izr. tanítóegyesület gyűlésén a gyermektanulmányi mozgalmakról. Ez az előadás volt hatyúdala. Nyiregyházáról betegesen tért haza, nemsokára ágyba dőlt s három havi szenvedés után jobb létre szenderült.

Dőri S. Zsigmond az eszmék embere volt. Saját élete számára eszmei feladatot keresett, azért tudott lelkesedni s dolgozni. Az eszme szolgálatában tántoríthatatlan volt. Mint más apostolok, úgy ő sem kerülte el a gyanúsítást s igazságtalan támadást. De azok nem tették kicsiny hitűvé. Feltartózkodhatatlanul haladt a maga útján és életének utolsó négy évében a nyilvánosságnak dolgozott annyit, amennyi egy egész emberi életre elegendő.

A magyar gyermektanulmányozás terén Dőri egészen sajátos helyet töltött be. Ő a külföldi s hazai irodalom ismertetésében s magyarázatában volt kiválóan járatos. A kísérleti pedagógiában pedig elsőrangú szakemberré képezte ki magát. Ezen a téren betöltetlen helyet hagy maga után. Nagyon fogjuk érezni hiányát. Ő a hazai gyermektanulmányozás terén a jeles úttörők egyike. Sírja szélén állva mély fájdalom fog el bennünket. Szinte el sem tudjuk képzelni, hogy Dőri Zsigmond, aki csak pár hóval ezelőtt terveket szőtt, vitatkozott, hevült, izgatott és dolgozott az ügyért, nincs többé sorainkban. A magyar gyermektanulmányozók kisded csapata megilletődve állja körül az ő sírját s fájlalja, hogy ezen munkásélet fonala, úgyszólván a munkának kezdetén elszakadt s az a forró könnycsepp, amelyet sírhantjára ejtünk, melegítse fel az ő hült szívét s az ő lelkes és munkás szelleme legyen mindörökké a mienk.

Gyermektanulmányi mozgalmak.

Korrektív-pedagógiai intézet a székesfővárosban. A mai izgalmas, a testi és szellemi erőket emésztő életben mindinkább növekszik azon gyermekek száma, akik szüleiktől hajlandóságot örökölnék az idegességre. Ez a hajlandóságuk azután a ferde nevelés, a sablonos tanítási módszer következtében rendesen kifejlődik valóságos idegbajjává. Az ilyen szerencsétleneket egyaránt félre érti az otthon és az iskola. Gonosz indulatuaknak, dacosaknak vagy félészűeknek tartják őket. A túlzott szigorúság, a gúny mérhetetlen fájdalmat okoz a gyermeknek és sok bajt, bánatot a környezetnek. Az ilyen gyermekek egész különleges bánásmódot és oktatói eljárást igényelnek, ami által egészségesekké s derék tagjaivá válhatnak a társadalomnak. A külföldön, különösen Németországban már van néhány oly magánintézet, amely ilyen idegbeteg gyermekek észszerű nevelésével foglalkozik. Ilyen a jénai Trüper-féle intézet is (Sophienhöhe). Nálunk most nyílik meg Budapesten hasonló intézet a közoktatási kormány kezdeséből.

A közoktatási miniszter abból a felfogásból indult ki, hogy nehéz felfogású, kóros hajlandóságú, idegbajos gyermekek a rendes iskolában, a mellett, hogy az oktatásra gátlólag hatnak, kellő eredményt nem mutatnak fel s az iskolában való eredménytelen kísérletezés után a társadalom nyügeivé válnak.

Ezekről oly módon kíván a közoktatásügyi kormány gondoskodni, hogy szakképzett ideg- és elmeorvosi útmutatás és felügyelet mellett a gyermekek tanulmányozásában és egyéni nevelésében jártas pedagógusok vezetésével a folyó év őszén, az I. ker. Csörsz-utca 56. sz. a. alsó- és középfokú tanulók részére, internatussal egybekötött korrektív-pedagógiai intézetet nyit meg.

Az intézmény tulajdonképpeni célja, hogy a kóros hajlandóságok, ideges állapotok legyőzésére alkalmas kezelés és a szabadban való foglalkozások révén, a test edzése, fejlődésének biztosítása mellett, az elemi és középiskoláknak az egyedekhez alkalmazott tananyaga lehetőleg feldolgoztassék, hogy így a növendékek első sorban a rendes iskolának legyenek visszaadhatók. Amennyiben ez nem volna lehetséges, az iskolában elsajátított elméleti ismeretek és foglalkozások segítségével megélhetésüket biztosíthatják.

Ezen házaspótló intézmény egyelőre 15 fizető növendéket vehet fel csupán az anyagi eszközök elégtelensége miatt. Később azonban esetleg a külföldi Landerziehungs-Heim-ok mintájára szélesebb körre terjesztheti majd ki áldásos működését.

Gyermekművészeti kiállítás Zágrábban. A horvát pedagógiai egyesület gyermektanulmányi szakosztálya az ősszel gyermekrajz- és kézimunkakiállítást rendezett a zágrábi művészeti csarnokban.

A kiállításon a horvát nevelésügyi társaság s a kiállítás elnökségének fölkérésére résztvett a Magyar Gyermektanulmányi Társaság is. Kiállította a magyar gyermektanulmányi irodalom több termékét, a hivatalos nyomtatványokat. Az adatgyűjtő osztály igen gazdag és értékes kiállítással vett részt. Kiállította a Nagy László-féle katonarajz-gyűjteményt s a katonarajzok témái szerint párhuzamosan készült gyermekrajz-gyűjteményt (szintén a Nagy L.-féle gyűjtésből). A kiállításról a jövő számban részletes ismertetést fogunk hozni.

Apróságok a gyermekek életéből.

Becsapott gyermekek.

Irta: **Dániel Lujza**, Budapestről.

A zenélő asztal.

Gyermekemlékeim között ma is tiszteletreméltó komolysággal áll a kultuszminisztérium régebbi, budavári épülete nagy, sárga falaival, óriási kapujával az Országház-utca felől, négyszögű, körülépített udvarával, amelyben pukkantó dudafürt bokrai virultak és ákácfürtök szirmai havaztak alá, s amelyen keresztül át lehetett járni a szemben lévő második kapu aljába, a portás bácsi üvegházikójához és ki az Uri-utcába. Már ez az üvegházikó is egyik csodája volt az én szememben a minisztérium csodáinak, az üvegház ura pedig hatalmasabb ember volt az én kis agyvelőmben jó öreg Trefort miniszternél, akivel néha a lépcső alján találkoztunk és akinek éppen olyan mosolygós volt a szeme, akárcsak nagyatyámé és épen olyan fehér volt a szakállja, mint akármelyik koldusé az utcán.

De mi volt az üvegházcsoda ahhoz képest, ami ezt elhomályosította azon az emlékezetes ünnepnapon, mikor édes apám végig vezetett a vastagfalú boltíves folyósokon, melyeknek széles ablakdeszkáin legnagyobb babám számára pompás szobát lehetett volna berendezni, és bevitt magával az irodájába. (Igazság kedvéért meg kell jegyezmem, hogy a szörnyen komoly portás azonban még sokáig játszott lelkemben olyan Szent Péter-féle szerepet, aki után már csak a jó Isten következik.)

Ott, abban az irodában pillantottam meg az ablakhoz közel egy csudálatos alkotmányt. Asztal-félének látszott, mert négy lába is volt, fiókja is volt, de mégsem néztem asztalnak, mert magas volt, széke sem volt előtte és amint édes atyám felemelt, hogy jobban megnézhessem, láttam, hogy a tetején csak egy óriási vastag könyv van nyitva, úgy hogy az asztal lapjából semmi sem látszik. A könyv szélén fehér lemezek végesvéig és rajtok betű. A könyvből pedig egy csomó húr, olyan mint a milyen a hegedűn van, lóg le a fiók elé.

„Mi ez?” Százat mernék tenni egy ellen, hogy ezt kérdeztem. Mert mi egyebet kérdezhet ilyenkor egy gyermek. Az édesatyám megmondta, hogy asztal.

„Kié?” No az is bizonyos, hogy így következett, mert arra már tisztán emlékszem, hogy bejött a másik szobából egy bácsi, egy Iványos bácsi, aki nagy kíváncsiság kíséretében vonult be a lelkem valamelyik addig üres rekeszébe, tehát bizonyára megmondta már édes atyám, hogy övé a furcsa asztal.

Hogy Iványos bácsitól ezután okvetlen azt kérdeztem, hogy mire való a sok húr, meg a fehér „billentyűk,” és mért van olyan hosszú lába ennek az asztalnak, az világosabb a napnál, mivelhogy egészen határozottan emlékszem, hogy Iványos bácsi nagyon felhúzta a szemöldökét és roppant titokzatosan súgta meg, hogy ez *zenélő asztal*. Ha az ember az egyik húrt meghúzza, akkor játszik egy darabot, minden húrral másikat, és ilyenkor a billentyűk mozognak; a lába pedig azért olyan hosszú, hogy kis gyermekek el ne érjék a húrokat, mert ha sokat húzgálják, akkor elromlik az egész.

Hogy én erre egyebet nem tehettem, mint hogy szépen megkértem, húzná ő meg valamelyiket, azt úgy sejtem, mert Iványos bácsi tudatta velem, hogy előbb fel kell húzni az asztalt ott a kulcslyuknál, a kulcs a portásnál van (tudta a huncut, hogy ez az egyetlen ember az egész miniszteriumban, akitől én nem merem elkérni!) és különben is az asztal csak egyszer zenél egy esztendőben: Szent István napján. (Ezt bizonyára azért mondta, mert karácsony is, husvét is, pünkösöd is közelebb esett, mint Szent Istvánnap és remélte, hogy én addigra elfelejtem az egészet.)

Hogy én azonban el nem feledtem és hogy valószínűleg sokat törtem rajta a fejem, azt az bizonyítja, hogy apám szerint valahányszor felmehettem az irodába, mindig áhítattal jártam körül a négy lábú csudát és az előtte álló Iványos bácsi, aki „darabokat irt” a zenés könyvből.

Szent István napján pedig, miután a miniszterium ablakából végignéztam a körmenetet, már én vezettem apámat az irodába. Ő meg — a mint mondja — kíváncsi volt, hogy miként vágja ki magát kollégája, aki elé odaálltam imígyen szólva: „No most fel kell húzni az asztalt!” Iványos bácsi bámulatosan rántotta ki magát a csávából: „Hát mért nem jött előbb, kis lány? Most már elmuzsikálta az asztal minden darabját, mert hiszen épp akkor zenél, a mikor Szent István király kezét viszik erre!”

Történeti hűség kedvéért feljegyzem, hogy megkérdeztem, hogy ki hallotta?

„Hát aki felhúzta: a portás bácsi.”

Ezzel aztán ez a hatalmas úr még egy fokkal leljebb szállt az én képzeletem atmoszférájában és reám nézve minden további kérdezősködés megszűnt. Nem maradt más hátra, mint a várakozás.

Elmult egy teljes esztendő. És hogy ennek folyamán a zenélő asztal csudája emlékezetemben a vágygallya elcsöbödött, azt onnan következtetem, hogy még ma is tisztán érzem a következő Szent István nap kimondhatatlanul különös hangulatát. Mondja is apám, hogy mihelyt a miniszterium folyosójába értünk, tovább akart vinni valamelyik más szobába és nagyon erősen beszélt a körmenetről, de én kirántottam kezem az övéből és rohantam irodájába, ahol Iványos bácsit az asztal előtt találtam.

Hiába ígértek fehér ruhás lányokat, zászlókat, katonazenét, én el nem mozdultam az asztal mellől.

Ekkor aztán következett, hogy: „a portás nincs itt”. „De itt van, mert láttam!”, hogy „elromlott az asztal”, hogy „majd máskor” és még egyéb hasonló dolog.

Én pedig minden kibuvó után hangosabban kiabáltam: „De én hallani akarom!”

Végre apám megszánt és így szólt: „Hiszen te okos kis lány vagy, látod az Iványos bácsi csaktréfált!”

„De én hallani akarom!”

Ekkor Iványos bácsi újból megszólalt: „Hát persze, hogy tréfáltam”. És kinyitotta a fiókot, fel-emelt engem, én pedig láttam, hogy ott épen olyan papirosok, ceruzák, radírgumik, spárgák és gyufaskatulyák vannak, mint bármely más hivatali íróasztal fiókjában.

A milyen fülsiketítő bögés, ordítás következett ezután, arról csak az ott lévő hivatalnokok mesélhetnének, akik még a katonazenéből sem hallottak semmit. Apám pedig kénytelen volt a toporzékoló, rugdalózó gyereket ölébe kapni és kivinni. A folyósóra kiszaladtak a hivatalnokok, a portás rémülten jött ki a házikójából és azt hiszem, hogy az udvaron bizonyára megpukkadt ijedtében néhány dudafürt, mire apám kiért velem az Országház-utcába. Itt letett a földre.

És csuda történt. Egyszerre elhallgattam. Mentünk hazafelé, le az Ostrom-utcán. Egész uton egy szót sem lehetett belőlem kivenni. Egy sátonál apám „óriás-kiflit” vett, „mert már szépen elhallgattam.” Vittem a kiflimet szó nélkül. A Battyányi-utcába értünk haza.

Ma nagyon szeretném tudni, miféle egymásutánja a következtetéseknek folyt le a lelkemben ezen a rövid uton és hogyan jutottam el odáig, hogy mikor édes anyám otthon megkérdezte, hogy hát mi szépet láttam, apám szerint egy bölcs nyugalomával állottam és jelentettem ki:

„Némely nagy embernek nem lehet hinni!”

És én ekkor hat éves voltam.

A gyermekek tartalma.

Gonda I. Gyermekek verseiről. — Sándor D. A mi belga gyermektanulmányi társaságunk. — Dóri S. Zsigmond. Gyermekektanulmányi mozgalmak. — Apróságok a gyermek életéből.

VÖRÖS KERESZT

LEGTÖKÉLETESEBB
GYERMEKÁPOLÓ-
SZEREK

BABY

CRÉME 1 tégly 1.40 fill.
CRÉME 1 tubus —.70 fill.
HINTÓPOR 1 doboz —.70 fill.
SZAPPAN 1 doboz —.70 fill.

Kapható a legtöbb gyógytárban és a készítőnél BAYER ANTAL Budapest, Andrásy-ut 84.

Az Országos Gyermekvédő Liga
JÓTÉKONYSÁGI BÉLYEGEI
kaphatók az
Országos Gyermekvédő Liga
központi irodájában
Budapest, VI., Bulyovszky-utca 23. szám
és minden dohánytőzsdében.

BLOCH ÁRMIN MISKOLCZ,

Specialista lenárukban és saját készítményű fehérneműekben.

Elvállalja kórházak, internatu-
sok állami intézetek és szállodák
ágy és fehérnemű berendezését.

Berendezései eperjesi, Késmárki, sepsiszent-
györgyi, pápai és rózsahegy szövődéák ké-
szítményeiből háziiparilag állítatnak elő.

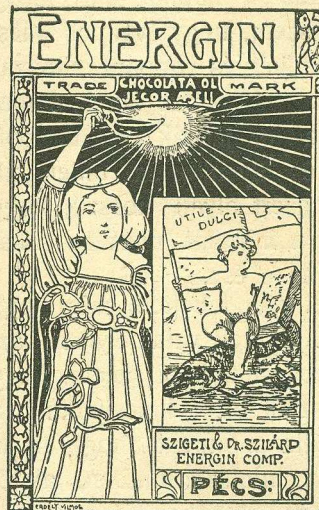
KÖHÖGÉS ELLEN legjobb a

CONTRATUSSIN BAYER

PASZTILLA ALAKBAN IS KAPHATÓ!

Vörös kereszt gyógyszertár, Budapest

V An drásy-út 84.

Szabadalmazott

„ENERGIN“

csukamájolaj - csokoládé.

Kitűnő ízű, csokoládé
tablettákba formált

csukamájolaj-készítmény.

Minden egyes tablettá
tartalmaz egy kávéskanál
csukamájolajat 0.20 calc.
phosphoric. 0.05 lecithint.

Specificum:
angolkóránál és gör-
vélyes bántalmaknál

Hizlaló- és erősítő-tápszer:
vérszegénységnél, ideggengeségnél, tüdővérsznél stb.

Gyermekek csemege gyanánt kéri.

Kapható minden gyógytárban és drogériában.

Orvos urak kísérletezési célra állandóan ingyen és bérmentve kaphatják.

Készítő:

SZIGETI és Dr. SZILÁRD
„ENERGIN“ vállalata **PÉCS.**

Moskovits Farkas és Társa

Első nagyváradai cipő és csizmagyár

= NAGYVÁRAD =

Fiókgyártelep: Budapest, VIII., Festetics-ut. 4.

Székesfővárosi magy. kir. Államrendőrség,
Magyar királyi Állami gyermekmenhelyek,
Boszniai és Hercegovinai csendőrség és
Magyar kir. postai jármű javító műhely
szerződéses lábbeli szállítói.